

บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
เรื่อง การตัดฟันไม้ยางพาราที่ปลูกขึ้นโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายในพื้นที่
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชได้มีหนังสือ ที่ ทส ๐๙๐๙.๒๐๒/๑๙๖๔๒ ลงวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๒ ถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สรุปลงความได้ว่า ด้วยเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง จังหวัดเลย ได้ขออนุญาตกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เพื่อดำเนินการตัดฟันสวนยางพารา ซึ่งเป็นชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศ โดยผู้กระทำความผิดได้บุกรุกที่ดินและนำเข้ามาปลูกในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง ทั้งนี้ จากการตรวจสอบและดำเนินคดีบุกรุกพื้นที่ปลูกไม้ยางพาราในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวงนั้น ไม่พบผู้กระทำความผิด และจากการตรวจสอบพื้นที่ปรากฏว่าไม่ทับซ้อนกับพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จึงไม่สามารถบังคับตามมาตรา ๒๕ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ ได้นอกจากนี้ สถานีตำรวจภูธรโคกงาม อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ได้แจ้งว่า พนักงานสอบสวน ไม่มีความจำเป็นที่จะเก็บแปลงยางพาราดังกล่าวไว้เป็นพยานหลักฐาน

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชมีความประสงค์จะตัดฟันไม้ยางพารา เพื่อป้องกันการเข้ามากระทำความผิดโดยการเก็บเกี่ยวผลผลิตของราษฎร รวมทั้งเพื่อเป็นการเตรียมพื้นที่สำหรับปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูพื้นที่ป่าที่ถูกบุกรุกให้กลับคืนสู่สภาพธรรมชาติดั้งเดิม แต่โดยที่ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชมีความเห็นในเรื่องนี้แตกต่างกันออกเป็นสองฝ่าย ดังนี้

ฝ่ายที่หนึ่ง เห็นว่า ไม้ยางพาราที่ปลูกขึ้นเนื่องจากการกระทำความผิดฐานบุกรุกพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นการปลูกไม้ยืนต้นโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายในที่ดินที่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินซึ่งไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของอันเป็นทรัพย์สินนอกพาณิชย์ตามมาตรา ๑๔๓ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไม้ยืนต้นที่ปลูกในที่ดินเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าจึงเป็นทรัพย์สินที่ติดกับที่ดินเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ไม่ดังกล่าวจึงเป็น “ไม้ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า” (เทียบเคียงบันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ ๖๙๘/๒๕๕๐) หากจะดำเนินการตัดฟันไม้ยางพาราและปลูกป่าฟื้นฟูพื้นที่ต้นน้ำ จะกระทำได้ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องปฏิบัติการเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองดูแล รักษา หรือบำรุงเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เพื่อการเพาะพันธุ์ การศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการ เพื่ออำนวยความสะดวกในการให้การศึกษาหรือการพักผ่อนหย่อนใจ หรืออำนวยความสะดวกปลอดภัย หรือให้ความรู้แก่ประชาชน โดยต้องได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ตามมาตรา ๓๘ แห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๓๕ และระเบียบกรมป่าไม้ ว่าด้วยการปฏิบัติการของพนักงานเจ้าหน้าที่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๓๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๗

ส่งพร้อมหนังสือ ที่ นร ๐๙๐๘/๗๓๓ ลงวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกามีถึงสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

ฝ่ายที่สอง เห็นว่า การดำเนินการตัดฟันไม้ยางพาราที่ปลูกขึ้นเนื่องจากการกระทำ ความผิดฐานบุกรุกพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นการใช้อำนาจทางปกครองของพนักงานเจ้าหน้าที่ ในการทำลายหรือรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างหรือพืชผลอาสิน เพื่อป้องกันหรือบรรเทาความเสียหายแก่พื้นที่ จึงต้องมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ให้ชัดเจน กรณีเดียวกันกับการดำเนินการตามมาตรา ๒๑ หรือมาตรา ๒๒ แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ หรือตามมาตรา ๒๕ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ หากไม่มีกฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะก็จะต้อง อยู่ภายใต้บังคับมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ เมื่อพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๓๕ ไม่มีบทบัญญัติให้อำนาจไว้โดยเฉพาะ การดำเนินการตัดฟันไม้ยางพาราที่ปลูกโดยบุกรุกพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จึงต้องดำเนินการ โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มิใช่การใช้อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๓๘ แห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๓๕

เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปตามแนวทางของกฎหมาย กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชจึงขอหารือคณะกรรมการกฤษฎีกา ดังนี้

๑. อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชจะสามารถใช้อำนาจตามมาตรา ๓๘ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๓๕ อนุญาตให้พนักงานเจ้าหน้าที่ ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชดำเนินการตัดฟันไม้ยางพารา กรณีไม่พบผู้กระทำความผิด ได้หรือไม่ อย่างไร

๒. กรณีไม่สามารถดำเนินการตามข้อ ๑ ได้ และไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้โดยเฉพาะ สามารถดำเนินการโดยใช้อำนาจตามมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้หรือไม่ อย่างไร

คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๗) ได้พิจารณาข้อหารือของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชโดยมีผู้แทนกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สำนักงานปลัดกระทรวง กรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช) เป็นผู้ชี้แจงข้อเท็จจริงแล้ว ปรากฏข้อเท็จจริง เพิ่มเติมถึงสาเหตุที่กรมอุทยานแห่งชาติฯ ต้องหารือว่า เนื่องจากตามเรื่องเสร็จที่ ๖๙๘/๒๕๕๐^๑ คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๗) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการตัดไม้ยืนต้นที่ปลูกขึ้นโดยชอบและไม่ชอบ ด้วยกฎหมายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ และต่อมาที่ดินบริเวณนั้นถูกกำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติไว้ สรุปความได้ว่า กรณีดังกล่าวไม่สามารถตัดไม้ยืนต้นได้ไม่ว่าจะเป็นการปลูกไม้ยืนต้นขึ้นโดยชอบ หรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากป่าสงวนแห่งชาติเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินซึ่งไม่มีผู้ใด

^๑บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง กรมสิทธิในต้นไม้ที่บุคคลปลูกขึ้นและอยู่ใน เขตอุทยานแห่งชาติ ส่งพร้อมหนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ที่ นร ๐๙๐๑/๑๕๕๒ ลงวันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๕๐ ถึงสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

เป็นเจ้าของอันเป็นทรัพย์สินนอกพาณิชย์ตามมาตรา ๑๔๓^๒ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไม่ยินยอมที่ดินปลูกในที่ดินป่าสงวนแห่งชาติจึงเป็นทรัพย์สินที่ติดกับที่ดินป่าสงวนแห่งชาติ และเป็น “ไม่ในป่าสงวนแห่งชาติ” ซึ่งไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของได้ เมื่อต่อมาที่ดินดังกล่าวเป็นอุทยานแห่งชาติ ไม่ยินยอมนั้นย่อมเป็น “ไม่ในอุทยานแห่งชาติ” ที่ไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของ ดังนั้น บุคคลที่ได้รับอนุญาตให้ปลูกไม้ยืนต้นจึงไม่สามารถทำไม้ที่ตนปลูกขึ้นได้ อันทำให้เกิดปัญหาต่อการปฏิบัติงานภายในของกรมอุทยานแห่งชาติฯ ว่า พนักงานเจ้าหน้าที่จะสามารถตัดไม้ยืนต้นที่ปลูกขึ้นโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายในเขตอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าได้หรือไม่ ซึ่งคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๗) พิจารณาแล้วเห็นว่า กรณีเรื่องเสร็จที่ ๖๙๘/๒๕๕๐ เป็นกรณีที่กรมอุทยานแห่งชาติฯ ขอรื้อเกี่ยวกับการกรรมสิทธิ์ในไม้ยืนต้นซึ่งบุคคลได้ปลูกขึ้นไม่ว่าโดยชอบและไม่ชอบด้วยกฎหมายในเขตอุทยานแห่งชาติ โดยผู้นั้นมีเจตนายึดถือต้นไม้ไว้เพื่อตนเอง ซึ่งเป็นคนละประเด็นกับข้อหาหรือในคราวนี้ ที่เป็นเรื่องการใช้อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่และอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติฯ ในการคุ้มครอง ดูแล หรือรักษาพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามที่กฎหมายกำหนด กรณีจึงไม่อาจนำความเห็นตามเรื่องเสร็จที่ ๖๙๘/๒๕๕๐ มาใช้เทียบเคียงกับข้อหาเรื่องนี้ได้ และคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๗) มีความเห็นในแต่ละประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชจะสามารถใช้อำนาจตามมาตรา ๓๘ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๓๕ อนุญาตให้พนักงานเจ้าหน้าที่ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชดำเนินการตัดฟันไม้ยางพารา กรณีไม่พบผู้กระทำความผิด ได้หรือไม่ อย่างไร นั้น เห็นว่า มาตรา ๓๘^๓ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๓๕ กำหนดให้ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครอง ดูแล รักษาหรือบำรุงเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เพื่อการเพาะพันธุ์ การศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการ เพื่ออำนวยความสะดวกในการให้การศึกษาหรือการพักอาศัย หรืออำนวยความสะดวกปลอดภัย หรือให้ความรู้แก่ประชาชน อธิบดีมีอำนาจสั่งเป็นหนังสือให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าหน้าที่ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชหรือกรมประมง แล้วแต่กรณี กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าได้

^๒มาตรา ๑๔๓ ทรัพย์สินนอกพาณิชย์ หมายความว่า ทรัพย์สินที่ไม่สามารถถือเอาได้และทรัพย์สินที่โอนแก่กันมิได้โดยชอบด้วยกฎหมาย

^๓มาตรา ๓๘ ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ห้ามมิให้ผู้ใดยึดถือหรือครอบครองที่ดินหรือปลูกหรือก่อสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือตัด โค่น แผ้วถาง เผา หรือทำลายต้นไม้หรือพฤษชาติอื่น หรือขุดหาแร่ ดิน หิน หรือเลียงสัตว์ หรือปล่อยสัตว์หรือสัตว์ป่า หรือเปลี่ยนแปลงทางน้ำ หรือทำให้น้ำในลำน้ำ ลำห้วย หนอง บึง ท่วมทันเหือดแห้ง เป็นพิษ หรือเป็นอันตรายต่อสัตว์ป่า

ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องปฏิบัติการเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครอง ดูแล รักษาหรือบำรุงเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เพื่อการเพาะพันธุ์ การศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการ เพื่ออำนวยความสะดวกในการให้การศึกษาหรือการพักอาศัย หรืออำนวยความสะดวกปลอดภัย หรือให้ความรู้แก่ประชาชน ให้อธิบดีมีอำนาจสั่งเป็นหนังสือให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าหน้าที่ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชหรือกรมประมง แล้วแต่กรณี กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ

ทั้งนี้ ตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งชาติ ซึ่งปัจจุบันได้แก่ ระเบียบกรมป่าไม้ ว่าด้วยการปฏิบัติการของพนักงานเจ้าหน้าที่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยข้อ ๔^๔ (๗) กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจตัดโค่น แผ้วถาง เผา หรือทำลาย ต้นไม้หรือพฤษชาติอื่นได้ตามความจำเป็นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์บางประการ เช่น เพื่อการปลูก หรือก่อสร้างสำนักงาน สถานที่ปฏิบัติงาน หรือเพื่อการปลูกป่าเฉพาะบริเวณถูกบุกรุกทำลายหรือปลูกเสริมป่าบริเวณที่เสื่อมโทรมหรือถูกบุกรุกทำลาย เมื่อข้อเท็จจริงตามข้อหาหรือนี้เป็นกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าหน้าที่ของกรมอุทยานแห่งชาติฯ ขออนุญาตตัดฟันไม้ยางพารา ซึ่งเป็นชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศ เพื่อเตรียมพื้นที่สำหรับปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูป่าที่ที่ถูกบุกรุกให้กลับคืนสู่สภาพธรรมชาติดั้งเดิม กรณีจึงอยู่ในอำนาจของอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติฯ ที่จะพิจารณาอนุญาตให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าหน้าที่ของกรมอุทยานแห่งชาติฯ ดำเนินการตัดฟันไม้ยางพาราดังกล่าวได้ตามข้อ ๔ แห่งระเบียบดังกล่าว

ประเด็นที่สอง กรณีไม่สามารถดำเนินการตามประเด็นที่หนึ่งได้ และไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้โดยเฉพาะ สามารถดำเนินการโดยใช้อำนาจตามมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้หรือไม่ อย่างไร นั้น เห็นว่า เมื่อได้วินิจฉัยในประเด็นที่หนึ่งแล้วว่า อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติฯ มีอำนาจที่จะพิจารณาอนุญาตให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าหน้าที่ของกรมอุทยานแห่งชาติฯ ดำเนินการตัดฟันไม้ยางพาราตามกรณีที่ข้อหาหรือได้กรณีจึงไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยในประเด็นนี้อีก

“ข้อ ๔ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครอง ดูแล รักษา หรือบำรุง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เพื่อการเพาะพันธุ์ การศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการ เพื่ออำนวยความสะดวกในการให้การศึกษาหรือการพักผ่อนหย่อนใจ หรืออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน โดยต้องได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีกรมป่าไม้ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) ปลูกหรือก่อสร้างสำนักงาน สถานที่ปฏิบัติงาน สถานที่ศึกษา หรือพักผ่อนหย่อนใจ หรือให้ความรู้แก่ประชาชน

(๒) ปลูกป่าเฉพาะบริเวณถูกบุกรุกทำลายหรือปลูกเสริมป่าบริเวณที่เสื่อมโทรมหรือถูกบุกรุกทำลาย โดยใช้พันธุ์ไม้ชนิดที่มีอยู่ในท้องถิ่น

(๓) ขุดดิน หิน กรวด หรือทราย

(๔) เลี้ยงสัตว์ เพาะพันธุ์สัตว์ป่า หรือปล่อยสัตว์ป่า

(๕) เปลี่ยนแปลงทางน้ำ หรือกั้นลำน้ำ ลำห้วย หนอง หรือบึง

(๖) ทำถนน ทางเดิน ทางลำเลียง หรือทางตรวจการ

(๗) ตัด โค่น แผ้วถาง เผา หรือทำลาย ต้นไม้หรือพฤษชาติอื่นตามความจำเป็นให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามข้อ (๑) - (๖)

(๘) ตัด ฟัน กาน โค่น ลิด เลื่อย ผ่า ถาก ถอน ขุด ไม้ที่อยู่ในสภาพกีดขวาง หรือจะเป็นอันตรายแก่สิ่งปลูกสร้างหรือสถานที่ปฏิบัติงาน หรือเป็นอันตรายแก่ประชาชนที่มาศึกษาหรือพักผ่อน

(๙) เก็บหาเศษไม้ ปลายไม้ หรือไม้ตายแห้ง ล้มขอนนอนไพร

(๑๐) เก็บพันธุ์ไม้หรือพฤษชาติเพื่อประโยชน์ในการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการ หรือกระทำด้วยประการใด ๆ เพื่อเป็นการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการ บำรุง รักษาป้องกันหรือคุ้มครองเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

อนึ่ง คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๗) เห็นว่า การให้ความเห็นตามข้อหาเรื่องนี้ เป็นการพิจารณาบทหลักการของพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๓๕ ต่อมา หากพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๖๒ มีผลใช้บังคับ การใช้อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการคุ้มครอง บำรุง ดูแล และรักษาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าย่อมเป็นไปตามมาตรา ๕๖^๕ ประกอบกับมาตรา ๘๒^๖ แห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๖๒

(นางพงษ์สวาท กายอรุณสุทธิ์)
รองเลขาธิการ รักษาการแทน
เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
พฤศจิกายน ๒๕๖๒

มาตรา ๕๖ ความในมาตรา ๕๓ มาตรา ๕๔ หรือมาตรา ๕๕ มิให้ใช้บังคับแก่การกระทำของพนักงานเจ้าหน้าที่ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) มีความจำเป็นเร่งด่วนหรือมีเหตุฉุกเฉินเพื่อการป้องกันภัยอันตรายแก่บุคคลหรือชุมชน หรือเพื่อรักษาสภาพธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม หรือเพื่อป้องกันภัยพิบัติอันเป็นสาธารณะ เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่กระทำการใดแล้วให้รายงานต่ออธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชเพื่อทราบ โดยมีชักช้า

(๒) เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครอง ดูแลรักษา หรือบำรุงเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หรือการสำรวจ การศึกษา การวิจัย หรือการทดลองทางวิชาการ หรือเพื่ออำนวยความสะดวกในการศึกษาธรรมชาติ หรือเพื่ออำนวยความสะดวก หรือให้ความรู้แก่ประชาชนโดยทั่วไป

การดำเนินการของพนักงานเจ้าหน้าที่ตาม (๑) พนักงานเจ้าหน้าที่อาจร้องขอให้เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐหรือบุคคลอื่นช่วยเหลือในการกระทำความผิดกล่าวก็ได้ และให้รายงานการกระทำต่ออธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชเพื่อทราบ และให้ถือว่ากระทำความผิดของเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐหรือบุคคลอื่นเป็นการกระทำของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้

การกระทำของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้เป็นไปตามระเบียบที่อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ

มาตรา ๘๒ ในกรณีที่มีการกระทำความผิดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

(๑) สั่งให้ผู้หนึ่งผู้ใดงดเว้นการกระทำใด ๆ หรือสั่งให้ออกไปจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หรือเขตห้ามล่าสัตว์ป่า

(๒) สั่งเป็นหนังสือให้ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ รื้อถอน นำเคลื่อนที่ ย้ายออกไป แก้ไข หรือทำประการอื่นใดแก่สิ่งปลูกสร้าง สิ่งที่เป็นอันตรายแก่สัตว์ป่า หรือสิ่งที่ทำให้เสื่อมสภาพ หรือสิ่งที่เป็นอันตรายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าหรือเขตห้ามล่าสัตว์ป่า

(๓) ยึด ทำลาย รื้อถอน แก้ไข หรือทำประการอื่น เมื่อผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตาม (๒) หรือไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด หรือรู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่หาตัวไม่พบ

(๔) ดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ เพื่อป้องกันหรือบรรเทาความเสียหายแก่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าหรือเขตห้ามล่าสัตว์ป่าในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉิน